

V SREDIŠČU

ZAKON O MALEM DELU ALI ZAKON ZA MALO DELA?

Anže Hiršl

V zadnjem času študentsko delo ponovno dviguje prah. Bodisi zaradi afer in aferic vezanih na razpolaganje s sredstvi pridobljenimi tudi s študentskim delom, bodisi zaradi zlorab instituta študentskega dela. Res je, do zlorab je zagotovo prihajalo in spremembe v zvezi z njihovim preprečevanjem so vsekakor potrebne.

Pa vendar; Na izobraževalnem obisku v Nemčiji nam je predavatelj, napol v šali, napol zares pojasnil kakšna je bila razlika med zahodno Nemčijo in vzhodno Nemčijo. Zahodna Nemčija naj bi imela relativno malo predpisov in učinkovit nadzor nad pravilnostjo izvajanja teh predpisov, vzhodna Nemčija pa slab nadzor nad izvajanjem predpisov, ki ga je kompenzirala za obsežno, vedno novo in vse restriktivnejšo zakonodajo. Seveda izvajanja vedno nove in vedno bolj restriktivne zakonodaje ni preverjala in tako se je začarani krog začel vrteti.

Tudi v Sloveniji, kjer se zalo radi zgledujemo po »zahodu« in razumemo primerjanje z vzhodnimi državami kot svojevrstno žalitev, je opaziti »vzhodni zakonodajni trend«. Ker je nadzor nad študentskim delom in iz tega nabranim denarjem neustrezen, se sprejema nov zakon, ki bo študentsko delo tako »dobro« uredil, da nadzor ne bo potreben, saj študentskega dela sploh ne bo mogoče izvajati. Ko se bomo zavedli, da se bo zaradi nove, nerazumno restriktivne zakonodaje znatno povečal obseg dela in zaposlovanja na črno, bomo tudi to »zakonodajno« uredili, ko pa bomo ugotovili, da tudi to ne deluje bomo sprejeli še zakon, ki bo... nadaljevanje poznamo.

Že decembra preteklega leta je Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve predstavilo strokovne podlage in izhodišča za zakon o malem delu, ki naj bi uredil tudi študentsko delo. Iz navedenega dokumen-

ta izhaja, da se obseg študentskega dela med aktivno populacijo povečuje, v veliko primerih pa študentsko delo že konkurira mladim diplomantom, ki se znajdejo na trgu dela. Navedenim ugotovitvam brez podrobnejše analize, ki bi dokazala nasprotno, ne kaže oporekati, iz navedenega pa je mogoče sklepati, da je trg dela v Sloveniji, predvsem zaradi togosti, žejen prožnih oblik zaposlitve. Ravno študentsko delo predstavlja delodajalcem »ventil« togostim delovnega razmerja, saj omogoča skoraj trenuten odziv na začasne oziroma občasne potrebe delovnega procesa. Zakon o malem delu ne sledi potrebam trga dela po večji prožnosti, ampak delodajalcem de facto odvzema najbolj prožno in tudi potrebno obliko za opravljanje dela. Namenoma je uporabljena beseda »odvzema« in ne le »omejuje«.

Tudi v Sloveniji, kjer se zalo radi zgledujemo po »zahodu« in razumemo primerjanje z vzhodnimi državami kot svojevrstno žalitev, je opaziti »vzhodni zakonodajni trend«.

Zakon o malem delu opredeljuje malo delo kot plačano začasno ali občasno delo oziroma trajnejše omejeno delo študentov in dijakov, upokojenih, brezposelnih ter drugih neaktivnih oseb. Krog naslovnikov se v primerjavi z dosedanjo ureditvijo dela preko napotnic širi, nove pa so omejitve, ki se nanašajo na trajanje malega dela v kalendarjem letu in posamezne tednu, na število upravičencev pri delodajalcu, ki opravljajo malo delo.

Omejitev, ki malo delo v praksi onemogoča se nanaša na opravljanje malega dela na sistemiziranih delovnih mestih oziroma delovnih mestih, kjer se delo trajno opravlja v obsegu več kot 14 ur na teden. Študentsko delo predstavlja za delodajalce kompenzacija togosti delovnih razmerij, saj se lahko delodajalci z njim učinkovito odzovejo na nepredvidene oziroma tudi predvidene situacije, ki v podjetju nastanejo zaradi odsot-

nosti zaradi bolezni ali poškodbe delavca, izrabe letnih dopustov ali zaradi zagotovitve lažjega usklajevanja poklicnega in družinskega življenja. Delavci se s sklenitvijo pogodbe o zaposlitvi zavežejo opravljati delo na delovnem mestu, ki je pravilom sistemizirano, malega dela pa ni dovoljeno opravljati delovnih mestih, ki so sistemizirana.

Predlagam, da si izpostavljeni zadržek podrobneje ogledamo na primeru delavca na delovnem mestu receptor/tajnik, ki želi poleti izkoristiti pravico do izrabe letnega dopusta v obliki dvotedenske odsotnosti. Predpostavljajmo, da je potrebno za opravljanje njegovega dela potrebno enotedensko uvajanje oziroma usposabljanje.

Upošteva se trenutno še veljavno zakonodajo bi delodajalec o potrebi po delu za čas odsotnosti in potrebnega usposabljanja za delo obvestil študentski servis, ki bi mu poslal primerne kandidata za opravljanje dela zaradi začasne odsotnosti delavca. Študent bi se na delo privajal en teden, nato pa bi še dva tedna nadomeščal začasno odsotnega delavca.

Kako bi to potekalo v primeru sprejetja Zakona o malem delu v predstavljeni obliki? Zaradi prepovedi opravljanja malega dela na sistemiziranih delovnih mestih, se delo receptorja/tajnika za čas izrabe letnega dopusta ne bi smelo nadomestiti z malim delom. Namesto tega bi delodajalec primerne kandidata iskal preko objave potreb po delu. Po petih dneh bi opravil razgovore z izbranimi prijavljenimi kandidati, izbral enega izmed njih, ostale pa pisno obvestil o tem, da niso bili izbrani. Izbranemu kandidatu bi dal delodajalec v pregled pisen predlog prve pogodbe o zaposlitvi za določen čas, sklenjene zaradi priprave na delo v skladu s 7. alinejo prvega odstavka 52. člena ZDR. Delavec bi imel tri dni časa za pregled predloga in odločitev o sklenitvi pogodbe o zaposlitvi. Izbranega kandidata bi delodajalec poslal na preventivni zdravstveni pregled, kjer bi zdravnik medicine dela ugotovil, ali je kandidat sposoben opravljati delo za katerega bi sklenil pogodbo o zaposlitvi. Po

uspešno opravljenem zdravniškem pregledu bi delodajalec kandidatu zagotovil še usposabljanje za varno delo, ki mora biti prilagojeno posebnostim delovnega mesta in se izvaja po programu, ki ga mora delodajalec po potrebi obnavljati in spreminjati njegovo vsebino glede na nove oblike in vrste nevarnosti. Delavec bi se usposabljal na podlagi prve pogodbe o zaposlitvi za določen zaradi priprave na delo. Za čas odsotnosti delavca receptor/tajnika, zaradi izrabe letnega dopusta, bi se sklenila nova pogodba o zaposlitvi za določen čas zaradi nadomeščanja začasnega odsotnega delavca v skladu z 2. alinejo prvega odstavka 52. člena ZDR. Celoten postopek je tako mogoče izpeljati »že« v manj kot treh tednih! S tem bistveno se ne zmanjšuje le odzivni čas delodajalca, ampak se bistveno povečujejo tudi stroški zagotavljanja pravic že zaposlenih delavcev in uvajajo dodatni administrativni postopki.

Pri tem je potrebno opozoriti, da v podjetju ne koristi letnega dopusta le en delavec, ampak vsi zaposleni. V nekaterih primerih se lahko odsotnost delavcev organizacijsko uredi z začasnimi notranjo reorganizacijo delovnega procesa, pri delovnih mestih z enim izvajalcem pa ni mogoče zagotoviti nemotenosti delovnega procesa drugače, kot na način opisan v prejšnjem odstavku.

Delodajalci pogosto ugotavljajo, da študenti po dokončanem študiju nimajo ustreznih praktičnih izkušenj za opravljanje dela. Študentsko delo sedaj sicer omogoča pridobivanje relevantnih izkušenj, vendar je to prej pravilo kot izjema. Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve je v strokovnih podlagah in izhodiščih za pripravo Zakona o malem delu posebej izpostavilo pomen študentskega dela za dopolnjevanje študija in pridobivanje ustreznih praktičnih izkušenj. Žal predlagani osnutek zakona ne sledi ugotovitvam in izhodiščem študije, ki naj bi bila podlaga za zakonsko urejanje predmetne materije.

Ob absolutni omejitvi opravljanja dela na sistemiziranih delovnih mestih se vsebina malega dela omejuje le na posamezne de-

lovne procese, kot je na primer kuvertiranje, sortiranje dokumentacije in podobno, a še to pod pogojem, da navedeni delovni procesi niso vsebovani v opisu del katerega izmed sistemiziranih delovnih mest pri delodajalcu.

Zakon o malem delu ni izoliran zakon, brez vpliva na zakonodajo povezanih področij. Zakon o malem delu se celo izrecno navezuje na Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon o urejanju trga dela, ter na vrsto drugih zakonov ter pravilnikov, ki bodo na podlagi zakona o malem delu šele sprejeti. Kaj natančno pomeni vsebina predlaganega osnutka zakona bomo z gotovostjo vedeli šele, ko bomo seznanjeni z vsebino povezanih zakonov, katerih spremembe so napovedane oziroma v pripravi. Slika bo torej znana šele, ko bomo imeli pred sabo vse koščke sestavljanke. Da je le celovit pristop k urejanju problematike je zagotovilo, da bodo sprejeti zakoni med seboj skladni in tudi uporabljivi, še posebej velja v tem primeru.

Namesto obljubljenе večje prožnosti, bi s sprejetjem predloga Zakona o malem delu ostali še brez zadnje resnično prožne oblike za opravljanje dela.

Iz do sedaj predlagane in iz trenutno veljavne zakonodaje takšna usklajenost ne izhaja. Prispevki, na način in v obsegu, ki je določen v Zakonu o malem delu, niso opredeljeni. Še več; v ostalih zakonih oziroma predlogih zakonov so bistveno drugače opredeljeni, torej v popolnem neskladju s predlaganimi rešitvami Zakona o malem delu. Popolnoma razumljivo je, da želi Vlada napolniti državne blagajne. Skladno s povedanim ni presenečenje, da se v namen izboljšanja stanja v blagajnah obremenjuje malo delo s socialnimi prispevki, vendar pa je potrebno ob določitvi obveznosti plačila prispevkov za socialno varnost tudi jasno povedati, kakšne pravice zavezancem iz tega naslova pripadajo. Zakon o malem delu

gre še nekoliko dlje; iz zakona namreč ni jasno razvidno niti, kdo je zavezanec za plačilo prispevkov. Ob vedno novih prispevkih za socialno varnost, ni presenečenje, da želi Vlada poleg študentskega dela obremeniti s socialnimi prispevki celo sejnine, ne smemo pa biti presenečeni, če bomo v zelo bližnji prihodnosti plačali pri nakupu mleka ali kruha poleg DDVja še prispevke za socialno varnost.

Ob koncu je potrebno ugotoviti, da je pristop k urejanju študentskega oziroma malega dela neustrezen, čeprav zasleduje legitime cilje. Pravilno izvajanje zakona se ne ureja z bolj restriktivno zakonodajo, ampak z boljšim nadzorom in postopnimi izboljšavami pravnih podlag. Restriktiven pristop k urejanju študentskega dela pomeni, da je delodajalcem odvzet še zadnji element s katerim lahko učinkovito zagotavljajo nemotenost delovnega procesa, tehnična in vsebinska nedoslednost predlagane ureditve pa neposredno kršita načelo pravne države.

Stroški dela se ne bodo dvignili le zaradi dodatne obremenitve malega dela, pač pa zaradi dodatnih stroškov vezanih na povečano togost zagotavljanja nemotenosti delovnega procesa ter s tem povezano dodatno administracijo. Namesto obljubljenе večje prožnosti, bi s sprejetjem predloga Zakona o malem delu ostali še brez zadnje resnično prožne oblike za opravljanje dela. Trg dela se bo zagotovo odzval na spremenjeno pravno ureditev, najverjetneje (žal!) s povečevanjem obsega dela na črno, ki je že sedaj blizu neobvladljivega. Izziv za predlagatelje na tem mestu bi bil, oblikovati malo delo tako, da bi to lahko uspešno konkuriralo delu na črno in ga tako postopno izrivalo. Če je uvodoma predstavljena teza o »vzhodnem zakonodajnem trendu« pravilna bomo namesto tega dobili le nov, še restriktivnejši zakon o delu na črno, ki bo še bolj obremenil legalno delo... in krog se bo ponovno zavrtil.